

*Dr Rodoljub Etinski, redovni profesor
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

PROCES PROMOCIJE LJUDSKIH PRAVA U EVROPSKOJ UNIJI

Sažetak: *Uverenje da se procesom ekonomske integracije ne dira u ljudska prava se pokazalo neodrživim te je Sud Evropskih zajednica priznao postojanje ljudskih prava u obliku opštih pravnih načela komunitarnog prava. Usvajanjem Povelje Evropske unije o osnovnim pravima, Unija je dobila potpuni ustavni dokument kojim garantuje ljudska prava u oblastima za koje je nadležna. Pristupanjem Unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, Unija bi se uklopila u opšti evropski sistem zaštite ljudskih prava.*

Ključne reči: *ljudska prava, Evropska unija.*

Do Drugog svetskog rata preovladavalo je mišljenje da su ljudska prava unutrašnja stvar država i da ne podležu međunarodnom regulisanju i kontroli, sem izuzetno kada za to postoje ubedljivi razlozi. U okviru sistema Društva naroda postojala je zaštita nacionalnih manjina ali ne kao univerzalni sistem zaštita već kao zaštita koja je pružana manjinama samo u nekim državama članicama Društva.¹ Na zasedanju u Njujorku 1929. godine, Institut za međunarodno pravo usvojio je Deklaraciju o međunarodnim pravima čoveka. Ova Deklaracija je ostala bez uticaja na tadašnje preovlađujuće mišljenje. Napori Haitija da se pitanje univerzalizacije zaštite ljudskih prava stave na dnevni red Društva naroda ostali su bez uspeha.² Ovo se odnosi na građanska

¹ B. Krivokapić, Zaštita manjina u međunarodnom i uporednom pravu, knj. 1, Beograd, Institut za uporedno pravo, 2004, str. 88-145

² W. McKean, Equality and Discrimination under International Law, Clarendon Press, Oxford, 1983, str. 39

i politička prava a ne i na ekonomska i socijalna prava. Jer, već posle Prvog svetskog rata priznato je da svetski mir, zavisi, između ostalog, od socijalne pravde. U Ustavu Međunarodne organizacije rada, osnovane 1919. godine, stoji da univerzalni i trajni mir može da se održi jedino ako se zasniva na socijalnoj pravdi. Priznato je da je socijalna sigurnost elemenat univerzalne sigurnosti. Međutim, konstatovano je, takođe, da propust jedne države da usvoji humane uslove rada jeste prepreka da druge države poboljšaju uslove rada. Zašto bi propust jedne države da usvoji humane uslove rada sprečavao druge države da to učine? Odgovor se krije u tržišnoj međuzavisnosti država. Socijalna zaštita čini ekonomski trošak koji utiče na konkurentnost nacionalnih proizvoda na svetskom tržištu. Ako neka država ne obezbeđuje socijalnu zaštitu, proizvođači u toj državi ne plaćaju doprinose u socijalne fondove i njihova roba je jeftinija na svetskom tržištu. Zbog toga je bilo potrebno da se utvrde međunarodni standardi socijalne zaštite, kako bi troškovi ove zaštite bili jednaki u svim državama i kako ne bi uticali na konkurentnost nacionalne ekonomije. Zato je osnovana Međunarodna organizacija rada i priznata su izvesna ekonomska i socijalna prava na univerzalnom nivou posle Prvog svetskog rata.

Užasna stradanja tokom Drugog svetskog rata uticala su da se promeni provlađujući stav u pogledu potrebe za univerzalnim regulisanjem i zaštitom građanskih i političkih prava. Jedan od razloga osnivanja Organizacije ujedinjenih nacija bio je da se ponovo potvrdi vera „u osnovna prava čoveka, u dostojanstvo i vrednost ljudske ličnosti, u ravnopravnost ljudi i žena i nacija velikih i malih...“³ Jedan od ciljeva Organizacije je „unapređivanje i podsticanje poštovanja prava čoveka i osnovnih sloboda za sve bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru...“⁴ Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvaja Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima 1948. godine ističući u njenoj preambuli da je „priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice temelj slobode, pravde i mira u svetu.“⁵ Povelja Ujedinjenih nacija i Univerzalna deklaracija su međunarodnopravni osnovi univerzalizacije ljudskih prava. Statut Saveta Evrope potpisan je 5. maja 1949. godine u Londonu od strane predstavnika deset država.⁶ U okviru ove regionalne organizacije

³ Preambula Povelje Ujedinjenih nacija, usvojene na Konferenciji u San Francisku 1945. godine. Međ. Ug. FNRJ, 5/1945, citirano prema S. Đorđević, M. Kreća, R. Etinski i dr. Građa međunarodnog javnog prava, Prva knj. Novi Sad, 1988, str. 297

⁴ Čl. 1 Povelje Ujedinjenih nacija

⁵ Građa, str. 498

⁶ Beligija, Danska, Francuska, Irska, Italija, Luksemburg, Holandija, Norveška, Švedska, V. Britanija

usvojena je već sledeće godine, 4. novembra 1950. u Rimu, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ova Konvencija donosi revolucionarnu promenu u međunarodnom pravu. Ona otvara mogućnost da pojedinac izvede svoju državu pred međunarodni sud ako smatra da mu je ona povredila neko ljudsko pravo. Tako nešto je bilo potpuno nezamislivo još pre desetak godina.

U ovom istorijskom kontekstu, koji je pre svega određen užasima dva svetska rata i traženjem rešenja da se zaustavi ponavljanje ratova, u Parizu je 18. aprila 1951. godine potpisan Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik. Usvajanjem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda 1950. godine i Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik 1951. godine postavljeni su temelji današnje Evrope. Tokom vremena Konvenciju o ljudskim pravima su prihvatile gotovo sve evropske države i danas 800 miliona ljudi koji žive u evropskim državama može da traži zaštitu Evropskog suda za ljudska prava, koji ovu Konvenciju, sa pravom, označava kao ustavni instrument evropskog javnog poretka. Sa druge strane, proces integracija koji je počeo 1951. godine obuhvata danas 27 država i gotovo 500 miliona ljudi koji žive u njima.

Iz današnje perspektive može da izgleda čudno da ugovori kojima su osnovane Evropske zajednice, prvo Evropska zajednica za uglj i čelik, a zatim Evropska ekonomska zajednica i Evropska zajednica za atomsku energiju, osnovane ugovorima iz 1957. godine, ne sadrže podrobnije odredbe o ljudskim pravima. Prošireno je mišljenje da osnivački ugovori nisu sadržali ni jedan izričiti propis o ljudskim pravima.⁷ Tačno je da oni nisu sadržali ništa poput ustavnih propisa o ljudskim pravima, nikakvu listu garantovanih ljudskih prava. Ipak, oni su se nekim propisima doticali materije ljudskih prava. Na primer, čl. 7 Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice je zabranjivao diskriminaciju po osnovu državljanstva. Ili, čl. 119 istog ugovora je obavezovao države članice da obezbede primenu načela jednakog plaćanja za muške i ženske radnike za isti rad ili rad iste vrednosti. Teško je sporiti da ova pitanje ne spadaju u materiju ljudskih prava. Ipak, zašto nije bilo liste zaštićenih ljudskih prava, koje su obično sadržane u ustavima. Razlog je taj što se osnivačkim ugovorima u to vreme uspostavlja jedna ekonomska integracija a ne potpuna politička integracija. Kao što je poznato rani pokušaj političke i vojne integracije je propao pošto je francuski parlament odbio da ratifikuje odbrambeni ugovor

⁷ Vidi mišljenje Evropskog suda za ljudska prava u *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland*, (App. no. 45036/98), presuda 30 juna 2005, para. 73

1954. godine. Planirano je da ljudska prava budu deo političke integracije.⁸ Smatralo se da će ekonomska integracija da pogađa pre privredna preduzeća nego obične građane i njihova prava.⁹

Brzo se, međutim, pokazalo da nepostojanje propisa o ljudskim pravima u osnivačkim ugovornama predstavlja problem. Nemački sudovi su poklanjali najveću pažnju zaštiti ljudskih prava, koju je garantovao nemački Ustav, i u nekoliko slučajeva u kojima su pred nemačkim sudovima pokrenuti postupci protiv akta Zajednica, koji su bili navodno suprotni ljudskim pravima, nemački sudovi su iskazivali nameru da legalnost komunitarnih akata mere nemačkim ustavnim propisima o ljudskim pravima i tako dovedu u pitanje primat komunitarnog prava nad nemačkim pravom.

U slučaju *Stork* 1959 godine, Sud Evropskih zajednica (dalje: Sud EZ) je naglasio da Visoka vlast, dakle organ Evropske zajednice za uglj i čelik, nije ovlašćen da ispituje „žalbeni osnov kojim se navodi da je, kada je usvajala odluku, (Visoka vlast) povredila načela nemačkog ustavnog prava.“¹⁰ U nekim sledećim slučajevima u 1960. godini Sud EZ je ponovio da on ne može niti da tumači niti da primnjuje propise nemačkog Ustava u kontroli legalnosti akta Visoke vlasti.¹¹ Ovakav razvoj je dovelo do izvesnih tenzija između nemačkih sudova i Suda EZ, koji je štitio primat komunitarnog prava.

Prvi korak u smanjivanju ovih tenzija učinio je Sud EZ u slučaju *Stauder* u 1969. U cilju da pomogne prodaju viška buter na zajedničkom tržištu, Komsija je dozvolila državama članicama da ponude buter po povoljnijim cenama izvesnim kategorijama potrošača. Komisija je, međutim, obavezala države članice, da putem izdavanja kupona, obezbede da jevtiniji buter stigne onima kojima je namenjen, u ovom slučaju socijalno ugroženim stanovnicima. Jezičke verzije odluke su se razlikovale. Nemačka verzija je predviđala da se na kuponu navede ime lica koje ima pravo na jevtiniji buter, što druge jezičke verzije nisu tražile. Gospodin Štauder smatrao je da je ponižavajuće što mora da saopšti svoje ime kada kupuje jevtiniji buter. Pravo na ljudsko dostojinstvo je prvo pravo koje štiti nemački Ustav. Stavar je izneta pred administrativni sud u Štuttgartu i ovaj je uputio pitanje Sudu EZ. Sud EZ je odgovorio da u slučaju jezičkih razlika najliberalnija

⁸ Ibid.

⁹ Paul Craig, Grainne de Burca, *EU Law, Text, Cases and Materials*, Oxford, 2003, str.318

¹⁰ Predmet 1-58. *Friedrich Stork & Cie v High Authority of the European Coal and Steel Community*. Presuda od 4 februara 1959.

¹¹ Spojeni predmeti 36, 37, 38-59 and 40-59. *Präsident Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft mbH, Geitling Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft mbH, Mausegatt Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft mbH and I. Nold KG v High Authority of the European Coal and Steel Community*. Presuda od 15 jula 1960.

verzija ima preimućstvo pod uslovom da je dovoljna da se njome postignu ciljevi akta. Dakle, on je našao da konkretna odluka ne zahteva da se korisnik identifikuje po imenu i zaključio je „tumačen na ovaj način propis u pianju ne sadrži ništa što bi štetilo osnovnim pravima unetim u opšte načelo komunitarnog prava i zaštićenim od strane Suda.“¹² Presuda sadrži, takođe, instrukciju državama članicama da tumače akte Zajednica, koliko je to moguće, u skladu sa ljudskim pravima. Ovaj slučaj je od ogromnog značaja. Njime je Sud EZ počeo promociju ljudskih prava u pravu Zajednica priznajući ih kao opšta pravna načela komunitarnog prava.

Slučaj *Stauder* je doneo olakšanje u odnosima sa nemačkim sudovima ali njime ovo pitanje nije konačno rešeno. Rasprava je nastavljena u slučaju *Internationale Handelsgesellschaft*¹³ u 1970 godini. Administrativni sud u Frankfurtu na Majni sumnjao je u validnost Uredbe 120/67 EEZ Saveta o zajedničkoj organizaciji tržišta cerealija kojom je uspostavljen sistem depozita kao garancija za realizaciju izvozne dozvole. Depozit dat radi dobijanja uvozne ili izvozne dozvole bio bi izgubljen ako se uvoz ili izvoz ne bi obavio u roku. Frankfurtski administrativni sud je smatrao da je sistem depozita suprotan izvesnim načelima nemačkog ustavnog prava koja treba da budu zaštićena i u komunitarnom pravu te da tu komunitarno prvo treba da se povuče pred nemačkim pravom. Administrativni sud je uputio na principe slobode privredne aktivnosti, raspolaganja i na načelo proporcionalnosti. Sud EZ je odbacio ovakav pristup. On je ponovio da „validnost mere Zajdnice ili njenog dejstva u državi članici ne može da bude pogođena tvrdnjama da je ona suprotna bilo osnovnim pravima kako su ona formulisana ustavom države ili načelima ustavne strukture.“¹⁴ Sud je, ipak, učinio sledeću koncesiju:

*„Međutim, treba istražiti da li je analogna garantija inherentna pravu Zajednice povređena. U stavri, poštovanje osnovnih prava čini integralni deo opštih načela koje štiti Sud pravde. Zaštita ovih prava, inspirisana ustavnim tradicijama zajedničkim za države članice, mora da bude obezbeđena u okvirima strukture i ciljeva Zajednice. Mora zato da se utvrdi, u svetlu sumnji administrativnog suda, da li sistem depozita vređa prva fundamentalne prirode, koja se moraju poštovati u pravnom sistemu Zajednice.“*¹⁵

¹² Predmet 29-69. *Erich Stauder v City of Ulm - Sozialamt*. Presuda od 12 novembra 1969.

¹³ Predmet 11-70. *Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*. Presuda od 17 decembra 1970.

¹⁴ Ibid. para.3

¹⁵ Ibid. para.4

Koncesija je pažljivo balansirana. Osnovna prva postoje kao integralni deo prava Zajednice. Zaštita ovih prava je inspirisana ustavnim tradicijama zajedničkim za države članice. Ali, ova prava moraju da se obezbede u okviru struktura i ciljeva Zajednice. U konkretnom slučaju Sud nije našao povredu osnovnog prava. On je podvukao značaj sistema depozita kao garantije da su uvoz i izvoz zaista obavljani što je od suštinskog značaja za stabilno funkcionisanje tržišta cerealijsa. Alternativne mere koje je predlagao tužilac u ovom slučaju kao što su puka izjava da je izvoz učinjen ili da dozvola nije iskorišćena i kazna primenjena *a posteriori* ne bi zadovoljile cilj, prema mišljenju Suda.¹⁶ Međutim, saglasno nemačkom Ustavu, administrativni sud je uputio istu stvar nemačkom Saveznom ustavnom sudu. U odluci koja je ostala poznata pod imenom *Solange I* (toliko dugo) Savezni ustavni sud iznosi stav da integracioni proces u Zajednici nije tada dostigao nivo da pravo Zajednice sadrži kodifikovani katalog osnovnih prava, ustanovljen od Parlamenta i potvrđene valjanosti, koji bi bio adekvatan u poređenju sa katalogom osnovnih prava sadržanim i Ustavu. Zbog tog razloga Savezni ustavni sud je smatrao da ima jurisdikciju da kontroliše konzistentnost akata Zajednice sa osnovnim pravima nemačkog Ustava. Inače, i on nije našao da u konkretnom slučaju postoji povreda prava.¹⁷

Sud EZ je učinio korak dalje u definisanju „izvora inspiracije“ u slučaju *Nold*¹⁸ u 1973 godini. Preduzeće J. Nold je tražilo da Sud poništi odluku Komisije od 21. decembra 1972. godine kojom su uspostavljeni novi uslovi poslovanja za Ruhrkohle AG. Odluka je ovlastila Ruhr Coal Selling Agency da direktno snabdevanje ugljem uslovi zaključivanjem dvogodišnjih ugovora o prodaji najmanje 6000 metričkih tona godišnje. Ova količina je prevazilazila Noldove godišnje kupovine i odluka je lišila Nold statusa direktnog kupca. Tužilac Nold je tvrdio da su odlukom povredena neka osnovna prava, slična pravu svojine, prava na slobodno vođenje poslova, koja su zaštićena nemačkim Ustavom, ustavima drugih država članica i, naročito, Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (dalje: Evropska konvencija o ljudskim pravima).¹⁹ Sud Evropskih zajednica je ponovio da osnovna prava čine integralni deo opštih pravnih načela, čije poštovanje obezbeđuje Sud. On je nastavio:

¹⁶ Ibid. para. 6-11

¹⁷ Internationale Handelsgesellschaft v. Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, Odluka Saveznog ustavnog suda od 29. maja 1974. BVerfGE 37, 271.

¹⁸ Predmet 4-73. *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung v Commission of the European Communities*. Presuda od 14 maja 1974.

¹⁹ Ibid. para. 12

„U obezbeživanju ovih prava Sud je dužan da crpi inspiraciju iz ustavnih tradicij zajedničkih za države članice i on, zato, ne može da podrži mere koje su nespojive sa osnovnim pravima priznatim i zaštićenim ustavima ovih država. Slično, međunarodni ugovori za zaštitu ljudskih prava na kojima su države članice sarađivale ili u kojima su potpisnice, mogu da obezbede smernice koje bi trebalo slediti u okvirima prva Zajednice“²⁰

Sud je proširio „izvore inspiracije“ na „međunarodne ugovore za zaštitu ljudskih prava na kojima su države članice sarađivale ili čije su potpisnice.“ Druga bitna stvar je da je Sud jasno rekao da ne može da podrži mere koje su nespojive sa osnovnim pravima. U konkretnom slučaju, Sud je odbio zahtev Nolda. On je primetio da su pomenuta osnovna prava daleko od neograničenih ovlašćenja i da moraju da budu posmatrana u svetlu njihovih socijalnih funkcija. „Prava takve prirode su zaštićena zakonom uvek pod uslovom ograničenja postavljenih javnim interesom. U okviru pravnog poretka Zajednice isto je tako legitimno da ova prava, ako je nužno, budu podvrgnuta izvesnim granicama opravdanim opštim ciljevima koje sledi Zajednica, pod uslovom da suština prava ostane nedirnuta.“²¹ Sud je zaključio da su nepogodnosti koje su pogodile tužioca bile rezultat recesije u proizvodnji uglja i da bi tužilac trebalo da prizna tu situaciju a adaptira se na promenjene okolnosti.

Tokom nekoliko godina, krajem šesdesetih i početkom sedamdesetih, Sud EZ je priznao postojanje ljudskih prava kao integralnog dela prava Zajednice u obliku opštih pravnih načela koja imaju izvor u ustavnoj tradiciji zajedničkoj za države članice i u međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima na kojima su države članice sarađivale ili čije su potpisnice. Pozicija Suda EZ se temelji na razumevanju da su ljudska prava sastavni deo svakog prava, čak i onda kada nisu eksplicitno formulisana, kao što je to bio slučaju u pravu Zajednica. Ovakvo sudsko razumevanja ljudskih prava kao integralnog dela prava Zajednice dobilo je, posle izvesnog vremena, političku podršku institucija Zajednice. Parlament, Savet i Komisija su usvojile Zajedničku deklaraciju o osnovnim pravima 5. aprila 1977. godine. Preambula Deklaracija upućuje na tri temeljne postavke. Prvo, ugovori o osnivanju Evropskih zajednica se zasnivaju na principu poštovanja prava. Drugo, „Sud pravde je priznao da pravo obuhvata, iznad i izvan pravila unetih u ugovore i sekundarnu komunitarnu legislativnu, opšta pravna načela i naročito osnovna prava, načela i slobode na kojima se zasniva ustavno pravo država članica.“ Treće, sve države članice su države ugovornice Evropske konvencije o ljudskim pravima. Zajednička deklaracija kaže:

²⁰ Ibid. para. 13

²¹ Ibid. para. 14

„1. Evropski parlamnet, Savet i Komisija naglašavaju najveći značaj koji pridaju zaštiti osnovnih prava, kako se ona deriviraju naročito iz ustava država članica i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

2. U vršenju svojih ovlašćenja i ostvarivanju ciljeva Evropskih zajednica oni poštuju i nastaviće da poštuju ova prava.»

Kako se to ponekad dešava u svečanim političkim prilikama, Zajednička deklaracija preturuje malo u drugoj temeljnoj postavci. Sud EZ nije nikada priznao da su opšta pravna načela i posebno osnovna prava iznad pravila unetih u osnovne ugovore. Uprokos ovog pre naglašavanju, izgleda da je Sud EZ veoma dobro primio Zajedničku deklaraciju i nije propustio priliku da je pomene u presudi u slučaju *Hauer*.²²

Ovakav razvoj je ohrabrio nemački Savezni ustavni sud da promeni svoju poziciju definisanu u slučaju *Solange-I*. U svom rešenju u predmetu koji je ostao poznat kao *Solange-II* u 1986. godini, nemački Savezni ustavni sud kaže da toliko dugo koliko Evropska zajednica i naročito jurisprudencija Suda EZ bude obezbeđivala delotvornu zaštitu osnovnih prava protiv vršenja vlasti od strane Zajednica, koja je suštinski jednaka onoj koju obezbeđuje nemački Ustav, Savezni ustavni sud neće vršiti kontrolu primene prava Zajednica u Nemačkoj.²³

Jedinstveni evropski akt iz 1986. godine je bio prvi osnovni ugovor koji je eksplicitno upućivao na ljudska prava. Imajući u vidu da je ovaj ugovor usmerio dalji razvoj integracija u pravcu socijalne i političke sfere i da su ljudska prava već bila priznata praksom Suda EZ i političkom deklaracijom institucija Zajednica, upućivanje na ljudska prava u osnivačkom aktu nije bilo neočekivano. Ipak, ovo prvo pominjanje ljudskih prava je bilo vrlo skromno. Ljudska prava su pomenuta u preambuli ovog ugovora. Treća alineja preambuje je izražavala rešenost država članica

²² Predmet 44/79. *Liselotte Hauer v Land Rheinland-Pfalz*. Presuda od 13. decembra 1979. para. 15

²³ „Solange die Europäische Gemeinschaft, insbesondere die Rechtsprechung des Gerichtshofs der Gemeinschaften einen wirksamen Schutz der Grundrechte gegenüber der Hoheitsgewalt der Gemeinschaften generell gewährleistet, der dem vom Grundgesetz als unabdingbar gebotenen Grundrechtsschutz im Wesentlichen gleich zu achten ist, zumal den Wesensgehalt der Grundrechte generell verbürgt, wird das BVerfG seine Gerichtsbarkeit über die Anwendbarkeit von abgeleitetem Gemeinschaftsrecht, das als Rechtsgrundlage für ein Verhalten deutscher Gerichte oder Behörden im Hoheitsgebiet der Bundesrepublik Deutschland in Anspruch genommen wird, nicht mehr ausüben und dieses Recht mithin nicht mehr am Maßstab der Grundrechte überprüfen; entsprechende Vorlagen nach Art. 100 I GG sind somit unzulässig.“ Beschluss vom 22. Oktober 1986, BVERFG 73, 339,387 Ovaj svoj stav Savezni ustavni sud je dalje razvijao u predmetu *Bananas 2000*. godine i u nekim kasnijim predmetima.

„da rade zajedno radi unapređivanja demokratije na osnovu osnovnih prava priznatih u ustavima i zakonima država članica, u Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Evropskoj socijalnoj povelji, posebno slobode, jednakosti i socijalne pravde.“²⁴ Alineja izražava ono što je već bilo postignuto u praksi ali ide i korak dalje upućujući na Evropsku socijalnu povelju. Peta alineja pominje ljudska prava u kontekstu buduće zajedničke spoljne politike.

Pozivom da Jedinostveni evropski akt, jedanaest od tada dvanaest država članica potpisalo je Povelju Zajednice o osnovnim socijalnim pravima 1989. godine. Jedan od ciljeva Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice je „ekonomski i socijalni napredak“ država članica i „stalno poboljšavanje uslova života i rada njihovih naroda.“ 9. decembra 1989. godine na samitu u Strasburu, šefovi država i vlada jedanaest država su usvojili, u obliku deklaracije, tekst Povelje, čiji je nacrt pripremio Ekonomski i socijalni komitet. U tom momentu V. Britanija nije usvojila ovu Povelju. Ona će tek 1998. odlučiti da je prihvatiti.

Preokret u pogledu konstitucionalne zaštite ljudskih prava u Zajednicama učinjen je Ugovorom o Evropskoj uniji, potpisanom u Mastrihtu 1992. godine. Ljudska prava su dobila svoju konstitucionalnu verifikaciju u sva tri stuba. Opšti propis je sadržan u čl.F (2) u naslovu I i on je glasio: „Unija će poštovati osnovna prava, kako su garantovana Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisanom u Rimu 4. novembra 1950. godine i kako ona slede iz ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama, kao opšta načela prava Zajednice.“ Ova formulacija se malo razlikovala od ustaljenih formulacija koje je koristio Sud EZ. Ona upućuje samo na Evropsku konvenciju o ljudskim pravima a ne pominje druge ugovore o ljudskim pravima na kojima su države članice sarađivale ili čije su potpisnice. Sud EZ se nije odrekao svojih ranijih fomulacija ali je uvažio u izvesnoj meri čl. F(2), naglašavajući značaj Evropske konvencije o ljudskim pravima:

*„Osnovna prava čine integralni deo opštih pravnih načela, čije poštovanje obezbeđuje pravosuđe Zajednice. Sud pravde i Sud prve instance crpe inspiraciju iz ustavnih načela zajedničkih državama članicama i, takođe, iz smernica koje obezbeđuju međunarodni ugovori za zaštitu ljudskih prava na kojima su države članice sarađivale ili čije su potpisnice. U tom kontekstu, Evropska konvencija o ljudskim pravima – na koju upućuje čl. F(2) Ugovora o Evropskoj uniji – ima poseban značaj.“*²⁵

²⁴ O. J. No L 169/1, 29. 6. 87

²⁵ Predmet T-156/94. *Siderúrgica Aristrain Madrid SL v Commission of the European Communities*. Presuda od 11. marta 1999.para.23

Uvođenjen državljanstva Evropske unije, izvesna politička prava, naročito izvesna izborna prava, su postala deo prva Zajednice. U prvom stubu, pored toga, ljudska prava se navode u kontekstu saradnje za razvoj. Čl. 130 u(2) u naslovu II o propisima kojima se menja Ugovor o osnivanju Evropske ekonomske zajednice je predviđeno da će politika Zajednice u sferi saradnje za razvoj doprinosti opštim ciljevima razvoja i konsolidovanju demokratije i vladavine prava, poštovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U drugom stubu, ljudska prava se pojavljuju među ciljevima zajedničke spoljne i bezbednosne politike. Jedan od ciljeva Unije i država članica, određen članom J1(2) je: „razvoj i konsolidovanje demokratije i vladavine prava, poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda.“ Evropska inicijativa za demokratiju i ljudska prava je stvorena na inicijativu Evropskog parlamenta 1994. godine radi unapređivanja ljudskih prava, demokratizacije i sprečavanja sukoba u trećim zemljama.

Član K2 iz trećeg stuba je naročito značajan. On predviđa da će se u stvarima iz trećeg stuba postupati saglasno Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i Konvenciji o statusu izbeglica od 28. jula 1951. godine.²⁶ Novi značaj koji je ljudskim pravima pridavao Ugovor o Evropskoj uniji bio je rezultat sveopšteg razvoja Evropskih zajednica, sa jedne strane i potpune i opšte afirmacije Evropske konvencije o ljudskim pravima sa druge strane.²⁷

Amsterdamski ugovor iz 1997. godine²⁸ je naglasio značaj poštovanja ljudskih prava, uključujući to u osnovna načela Unije. On je izmenio član F Mastrihtskog ugovora dodajući novi prvi stav koji glasi: „Unija je zasnovana na načelima slobode, demokratije, poštovanja ljudskih prava i vladavine prava, načelima zajedničkim državama članicama.“ Član F je postao član 6 Ugovora o Evropskoj uniji, u čijem drugom stavu je izloženo osnovno konstitucionalno pravilo o ljudskim pravima:

²⁶ Tada su u treći stub spadali: politika azila; kontrola prelaženja spoljnih granica država članica; imigraciona politika i politika u pogledu državljana trećih zemalja; sudska saradnja u građanskim i krivičnim stvarima; carinska saradnja; policijska saradnja radi sprečavanja terorizma, trgovine drogama i drugih ozbiljnih oblika međunarodnog zločina.

²⁷ J.D. de la Rochère smatra: „Osnovna prava su postala ‘vruće’ pitanje Evrope manje zbog razvoja EZ/EU sistema nego zbog izuzetnog uspeha Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, u kojoj su sve države članice EU strane ugovornice.,, J.D. de la Rochère, *The EU and the Individual: Fundamental Rights in the Draft Constitutional Treaty*, *Common, Market Law Review*, 2004, no. 41, p. 345

²⁸ O. J. C 340, 10. 11. 1997

”...
2. Unija će poštovati osnovna prava, kako su garantovana Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda... i kako ona proističu iz ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama, kao opšta načela prava Zajednice“

Članom 7 Ugovora o Evropskoj uniji Savet je ovlašćen da primeni izvesne mere prema državi članici u slučaju ozbiljnog i dužeg kršenja načela izloženih u prvom stavu člana 6 Ugovora. Posle iskustava sa diplomatskim pritiskom protiv Austrije zbog ulaska krajnje desne Partije slobode u koalicionu vladu, odredbe člana 7 su dalje razvijene Ugovorom iz Nice iz 2001. godine. Amsterdamski ugovor je odredio i novi kriterij za prijem država: poštovanje načela izloženih u stavu 1 člana 6 Ugovora o Evropskoj uniji, dakle, između ostalog, poštovanja ljudskih prava.

Amsterdamski ugovor je uneo novi član, član 13 u Ugovor o osnivanje Evropske zajednice kojim je ovlastio Savet da preduzme odgovarajuću akciju radi borbe protiv diskriminacije zasnovane na polu, rasi ili etničkom poreklu, religiji ili verovanju, hendikepu, dobu ili seksualnoj usmerenosti. On je proklamovao pravo na pristup dokumentima Unije (čl. 255) i pravo na zaštitu ličnih podataka (čl. 286).

Azil, imigracija i neke druge politike, koje se odnose na ustanovljavanje oblasti slobode, bezbednosti i pravde su premešteni iz trećeg u prvi stub. Amsterdamskom ugovoru pridodat je Protokol o azilu za državljane država članica EU. Amsterdamska konferencija usvojila je, takođe, jedan broj izjava u vezi ljudskih prava. Usvojila je Deklaraciju o ukidanju smrtno kazne. Drugom deklaracijom je predviđeno da će Unija da uspostavi konsultacije sa Visokim komesarom UN za izbeglice kao i sa drugim relevantnim međunarodnim organizacijama o pitanjima koja se odnose na politiku azila. Data je izjava da mere sudske saradnje u civilnim stvarima, usvojene na osnovu čl 73m Ugovora o EZ neće sprečiti države članice da ne primene svoje ustavne propise u pogledu slobode štampe i slobode medija. Drugim deklaracijama Konferencija je pozvala institucije EZ da vode računa o potrebama lica ometenih u razvoju te da države članice poboljšaju situaciju žena u pogledu radnog angažovanja.

Posebna karakteristika širenja integracija sa ekonomskih na socijalne i političke oblasti bila je povećavanje pažnje koja je pridavana ljudskim pravima. Najbolja potvrda ove tendencije bila je odluka Evropskog saveta, održanog u Kelnu 3. i 4. juna 1999. godine da se osnuje radno telo koje će pripremiti nacrt Povelje Evropske unije za Evropski savet koji je bio planiran za decembar 2000. godine. Ideja o katalogu ljudskih prava

koja važe u pravu Zajednica je rođena sedamdesetih godina ali značajno vreme je proteklo pre no što je ova ideja ostvarena. Telo za pripremu Povelje EU o osnovnim pravima je bilo sastavljeno od predstavnika država članica, Komisije i Evropskog parlamenta. Ombudsman EU, predstavnici Ekonomskog i socijalnog komiteta, Komiteta regiona, predstavnici civilnog društva i predstavnici država koje su podnele zahtev za prijem u EU su bili pozvani da izlože svoje mišljenje. Šefovi država ili vlada su sa stanka u Biaricu, održanog 13. i 14. oktobra 2000, godine pozvali Evropski parlament, Savet i Komisiju da potvrde Povelju. Ove institucije su svečano proklamovale Povelju EU o osnovnim pravima u Nici 7. decembra 2000. godine.²⁹ Preambulom Povelje je rečeno da su Poveljom ponovo potvrđena prava „kako ona proističu, naročito, iz ustavnih tradicija i međunarodnih obaveza zajedničkih državama članicama, Ugovora o Evropskoj uniji, ugovora o Zajednicama, Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, socijalnih povelja koje su usvojile Zajednice i Savet Evrope i iz sudske prakse Suda Evropskih zajednica i Evropskog suda za ljudska prava.“ To znači da Poveljom nisu proklamovana neka nova prava. Povelja uključuje, takođe, ekonomska i socijalna prava. Ona je upućena institucijama Unije i poziva ih da poštuju prava, uvažavaju načela i unapređuju njihovu primenu saglasno njihovim odgovarajućim ovlašćenjima. Ona je upućena, takođe, državama članicama i poziva ove da poštuju prava i uvažavaju načela prilikom implementacije prava Unije.

Do stupanja na snagu Lisabonskog ugovora iz 2007. godine, Povelja UN o osnovnim pravima neće biti pravno obavezujući dokument. Ovo ne znači, međutim, da je njena sadržina sada bez ikakvog pravnog značaja. Budući da je ona samo nova potvrda već postojećeg prava, ona svakako ima pravni značaj. Na nju upućuje komunitarna legislatura kao i jurisprudencija komunitarnih sudova.³⁰ U martu 2001. godine, Komisija je odlučila da proverava saglasnost nacрта svakog akta sa propisima Povelje.³¹

Na zahtev Evropskog parlamenta, Komisija je u septembru 2002. godine osnovala Mrežu nezavisnih eksperata EU o osnovnim pravima. Mrežu čini po jedan ekspert iz svake države članice. Polazeći od Povelje EU o osnovnim pravima, Mreža izveštava o situaciji ljudskih prava u EU i državama članicama.

²⁹ O J C 364, 18. 12. 2000

³⁰ Predmet T-177/01. *Jégo-Quéré & Cie SA v Commission of the European Communities*. Presuda od 3. maja 2002. para. 42, 47

³¹ SEC(2001) 380/3

Uredbom br. 168/2007 od 15. februara 2007. godine,³² Savet je ustanovio Agenciju EU za osnovna prava. Ustvari, on je postojeći Evropski monitoring centar za rasizam i ksenofobiju transformisao u Agenciju. Cilj Agencije je da snabdeva relevantne institucije EU i države članice, kada ove implementiraju pravo Unije, informacijama i ekspertizama u pogledu osnovnih prava u cilju da ih podrže kada ove donose mere i formulišu pravce akcije u odgovarajućim oblastima radi potpunog poštovanja osnovnih prava. Pošto je Agencija naslednica Evropskog monitoring centra za rasizam i ksenofobiju, ona će nastaviti da se bavi fenomenima rasizma, ksenofobije i anti-semitizma, zaštitom prava pripadnika manjina kao i polnom ravnopravnošću. Agencija je pozvana da sakuplja informacije o razvoju situacije osnovnih prava, analizira ove informacije u smislu uzroka i posledica nepoštovanja osnovnih prava kao i da afirmiše primere dobre prakse. Od nje se očekuje da podiže svest opšte publike o osnovnim pravima kao i o mogućnostima i različitim mehanizmima njihovog ostvarivanja. Savet će, posle konsultovanja Parlamenta a na predlog Komisije, određivati tematske oblasti delatnosti Agencije. Agencija će podnositi godišnje izveštaje o osnovnim pravima kao i tematske izveštaje.

Lisabonski ugovor iz 2007. godine kojim se menja Ugovor o Evropskoj uniji i Ugovor o osnivanju Evropske zajednice (dalje: Lisabonski ugovor) je preformulisao čl. 6 Ugovora o EU tako da on glasi:

„1. Unija priznaje prava, slobode i načela izložena u Povelji Evropske unije o osnovnim pravima od 7. decembra 2000. godine, kako je ona usvojena u Strasburu 12. decembra 2007. godine, koja će imati istu pravnu vrednost kao Ugovori.

Propisi Povelje neće ni na koji način prekoračiti kompetencije Unije kako su one definisane Ugovorima.

Prava, slobode i načela u Povelji će biti tumačeni saglasno opštim propisima u naslovu VII Povelje kojima su uređeni njeno tumačenje i primena i uz dužnu pažnju za objašnjenja na koje Povelja upućuje i koja navode izvore ovih propisa.

2. Unija će pristupiti Evropskoj Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Takvo pristupanje neće pogoditi kompetencije Unije kako su određene Ugovorima.

3. Osnovna prava, kako su garantovana Evropskom Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i kako proističu iz ustavnih tradicija zajedničkih za države članice, će činiti opšta načela prava Unije. “

³² O J L 53 22. 02. 2007

Ova tri stava člana 6 Ugovora o EU, u Lisabonskoj verziji, konsoliduju postignuto i otvaraju vrata za dalji napredak. Treći stav je potvrda postojećeg prava koje je terminološki prilagođeno novoj situaciji. Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora, dve Zajednice prestaju da postoje a pravo Zajednica koje ostaje menja ime u pravo Unije. Ono što je bitno jeste da Povelje EU o osnovnim pravima dobija istu pravnu vrednost kao osnivački ugovor: Ugovor o EU i Ugovor o osnivanju EZ koji sada menja ime u Ugovor o funkcionisanju EU, jer EZ nestaje. Povelja EU o osnovnim pravima činila je Drugi deo Ugovora o ustanovljavanju Ustava za Evropu iz 2004. godine. Ugovor nije prošao na referendumima u Francuskoj i Holandiji. Ali, ideja konstitucionalizacije ljudskih prava nije napuštena. Ona se ostaruje sada stavom 1 člana 6 Ugovora o EU u Lisabonskoj verziji, kroz davanje Povelji istog ranga koji imaju osnivački ugovori.³³

Drugi stav člana 6 Ugovora o EU u Lisabonskoj verziji uspostavlja pravni osnov za pristupanje Unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima. Moglo bi da se kaže da je ideja pristupanja nastala kao logičan rezultat razvoja koji je počeo sa Ugovorom u Matrihtu 1992. godine. Ali, kako se to ponekad događa, ono što se čini logičnim nije zasnovano na činjenicama. Svojim memorandumom Komisija je već 1979. godine predložila pristupanje Zajednica Evropskoj konvenciji.³⁴ Komisija se rukovodila činjenicom da Zajednice stupaju sve više u direktne odnose sa sve većim brojem pojedinaca. „Nije, zato, iznenađujuće, da se danas vidi zahtev da se ovlašćenja koja pripadaju Zajednici dovedu u protivtežu formalnim podčinjavanjem jasnim i dobro definisanim ljudskim pravima.“³⁵ Komisija je smatrala da je najbolji način zadovoljavanja potrebe da se osnaži zaštita osnovnih prava na nivou Zajednice formalno pristupanje Evropskoj konvenciji za ljudska prava. Ekonomski i socijalni komitet podržao je memorandum u 1980. godini. Parlament je usvojio mišljenje u korist memoranduma 1982. godine i potvrdio je ovo mišljenje 1986. godine, i ponovo, 1990. godine. Mišljenja u Savetu o tom pitanju su razmenjena u aprilu 1986. godine. Predsedništvo se saglasilo da razmotri kakvu akciju bi trebalo preduzeti u vezi tog pitanja a u svetlu iznetih argumenata. Aktom od 19. novembra

³³ Primena Povelje na Poljsku i Veliku Britaniju je posebno uređena Protokolom uz Lisabonski ugovor. Iz nadležnosti Suda EZ kao i britanskih i poljskih nacionalnih sudova je izuzeto pitanje saglasnosti britanskih i poljskih zakona i drugih akata sa osnovnim pravima i slobodama, utvrđenim Poveljom. Naročito su ekonomska i socijalna prava iz Naslova IV Povelje izuzeta od sudske zaštite.

³⁴ Memorandum on the accession of the European Communities to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Bulletin of the European Communities, Supp. 2/1979, str. 8 para. 7

³⁵ Uvod u Memorandum ...

1990. godine o pristupanju Zajednica Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, Komisija je tražila od Saveta da potvrdi zahtev za pristupanje Zajednica Evropskoj konvenciji i da ovlasti Komisiju da pregovora o detaljima pristupanja. Savet se, međutim, suočio sa sumnjama da li bi pristupanje bilo spojivo sa Ugovorom o EZ i tražio je mišljenje Suda EZ. Sud je saopštio svoje Mišljenje 2/94 u 1996. godini.³⁶

Početne pozicija Suda je bila da su Zajednice stvorene Ugovorom i njihove nadležnosti, prema tome, mogu da budu izvedene samo iz Ugovora. Sud je uputio na član 3 b Ugovora, „koji kaže da Zajednica treba da dela u granicama ovlašćenja prenetih na nju Ugovorom i ciljeva određenih u njemu, da ona ima jedino ona ovlašćenja koja su preneti na nju.“³⁷ On je ponovio svoj stav o imliciranim ovlašćenjima i rekao je da „nadležnosti Zajednice da prihvati međunarodne obaveze ne mora da proističe iz izričitih propisa Ugovora već, takođe, ona može da bude implicirana ovim propisima.“³⁸ Sud je, zatim, konstatovao da nijedan propis Ugovora ne prenosi na institucije Zajednice bilo kakvo opšte ovlašćenje da donose pravila o ljudskim pravima ili da u toj oblasti zaključuju međunarodne ugovore. Zatim je Sud ispitao da li čl. 235 Ugovora o EZ može da čini pravnu osnovu za pristupanje. Sud je podsetio da čl. 235 služi da popuni praznine u slučaju kada ni jedan propis Ugovora o EZ ne prenosi na institucije Zajednica izričita ili imlicirana ovlašćenja da delaju, ako su takva ovlašćenja nužna da omogućće Zajednici da postigne neki od ciljeva utvrđenih Ugovorom. Međutim, Sud je odredio granice ovog člana: „..., Član 235 ne može da bude korišćen kao osnova za usvajanje propisa čije bi dejstvo, u suštini, bilo da izmeni Ugovor bez da se sledi procedura predviđena za tu svrhu.“³⁹ Sud je našao da bi pristupanje Evropskoj konvenciji „imalo za posledicu stupanje Zajednice u odvojeni međunarodni institucionalni sistem kao i integraciju svih propisa Konvencije u pravni poredak Zajednice“ i „takva promena sistema zaštite ljudskih prava u Zajednici ... bi bila od konstitucionog značaja i zato bi bila takva da ide daleko izvan obima čl. 235“⁴⁰ Sud je zaključio da postojeći Ugovor ne pruža pravnu osnovu za pristupanje i da bi pristupanje bilo moguće samo promenom Ugovora. Ovo Mišljenje izazvalo je izvesno doktrinarno nezadovoljstvo⁴¹ ali države članice su zadovoljile zahtev koji

³⁶ Avis 2/94. Avis de la Cour du 28 mars 1996.

³⁷ Ibid. para. 23

³⁸ Ibid. para. 26

³⁹ Ibid. para. 30

⁴⁰ Ibid. para. 34, 35

⁴¹ J. Kokott, F. Hoffmeister, Opinion 2/94, Accession of the Community to the European Convention for the Protection of Human Rights and fundamental Freedoms, The American Journal of International Law, Vol. 90, No. 4. oktobar 1996, str. 664

je postavio Sud stavom 3 člana 6 Ugovora o EU izmenjenog Lisabonskim ugovorom.

Protokolom 14 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima od 13. maja 2004. godine Komitet ministara Saveta Evrope je obezbedio mogućnost da Unija pristupi Evropskoj konvenciji. Čl. 17 Protokola dodaje novi drugi stav članu 59 Evropske konvencije koji glasi: „Evropska unija može da pristupi Konvenciji.“ Čim Protokol stupi na snagu, Evropska konvencija će postati otvorena za pristupanje Unije.⁴² Naravno, dodatni sporazum između EU i država članica Evropske konvencije će biti potreban da se praktični detalji pristupanja. Lisabonskim ugovorom je predviđeno da Savet odlučuje jednoglasnošću o sporazumu o pristupanju i da će taj sporazum stupiti na snagu pošto ga potvrde sve države članice. Ovo pitanje je detaljnije uređeno Protokolom koji se odnosi na član 6(2) Ugovora o EU o pristupanju Unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, koji je pridodat Lisabonskom ugovoru. Čl. 1 Protokola zahteva da sporazum o pristupanju Unije Evropskoj konvenciji sadrži propise o očuvanju specifičnih karakteristika Unije i prava Unije, naročito u pogledu: a) posebnih aranžmana o mogućem učešću Unije u kontrolnim telima Evropske konvencije i b) mehanizama nužnih da se obezbedi da se postupci, incirani zahtevima država nečlanica i pojedinaca, tačno adresuju na države članice i/ili Uniju, već kako je odgovarajuće.

Uloga nacionalnog sudije u Evropskom sudu za ljudska prava je pomogne drugim članovima sudskog veća da razumeju specifične karakteristike nacionalnog pravnog sistema koje su od značaja za spor. Imajući u vidu takvu ulogu nacionalnog sudije, bilo bi razumno da EU ima svog sudiju u sudu. EU ima status posmatrača u Savetu Evrope. U slučaju ako bi Komitet ministara Saveta Evrope razmatrao pitanja da li je EU sprovela presudu Evropskog suda za ljudska prava, princip jednakosti bi nalagao da predstavnik EU tada ravnopravno odlučuje sa drugim članovima Komiteta ministara. Formulacija o mehanizmu koji treba da obezbedi da su zahtevi pravilno adresovani na države članice i/ili Uniju otkriva implicitnu saglasnost o mogućem postojanju solidarne odgovornosti Unije i države članice. Moguće je da će se pojaviti slučajevi u kojima će biti teško jasno razlučiti odgovornost Unije i države članice za povredu ljudskih prava i u takvim slučajevima mogućnost solidarne odgovornosti Unije i države članice bi bila u korist podnosioca zahteva.

⁴² U novembru 2008. godine sve države ugovornice Evropske konvencije o ljudskim pravima ratifikovale su Protokol, izuzev Rusije.

*Rodoljub Etinski, Ph. D., Full Professor
Novi Sad, School of Law*

Process of Promotion of Human Rights in the European Union

Abstract

Founding Treaties from fifties were touching only certain issues of relevance for human rights. They did not include a codex of human rights since they were concluded to provide only economic integration and since it was thought that an economic integration would not affect human rights. This presumption proved wrong and the Court of Justice of European Communities confirmed the existence of human rights in the form of general principles of Community law. The Court used constitutional traditions common to Member States as well as human rights treaties, signed by Member States as source of inspiration and guidance in articulation of human rights in Community law. It was generally accepted by the EC institutions and Member States. The Single European Act was the first treaty that referred to human rights. The Maastricht Treaty confirmed the existence of human rights in the EU law. The first complete codex of human right was adopted in Nice in December 2000, as the Charter of the European Union of Fundamental Rights. The Charter codified fundamental rights and freedoms already recognized in the EU law. The Lisbon Treaty promotes the Charter into a rang of a Founding Treaty. Protocol 14 to the European Convention on Human Rights and the Lisbon Treaty open the door for accession of the Union to the European Convention on Human Rights.